

AN 3.65. Kālāma sutta

Rozprava ke Kālāmům

Předmluva

Tato *sutta* (rozprava) je velmi populární a často nazývána jako vstup nebo brána k Buddhově učení. Buddha byl velmi zkušený metodický učitel a promlouval k lidem tak, jak potřebovali na základě svých potřeb. Tato *sutta* je tedy bránou k Buddhově učení, k Dhammě, zejména pro ty, kteří si ještě nevytvořili důvěru k Buddhovi a jeho učení.

Tuto *suttu* jsem si pro vás vybrala proto, že se vztahuje k našemu západnímu způsobu myšlení a života a zároveň k tomu, co se právě teď děje, (čeho jsou plné večerní zprávy, noviny atd). Tyto vzorce jednání se v naší minulosti opakují a zde jen můžeme vidět to, co Buddha ve svých rozpravách často zdůrazňoval, a to je skutečnost, že vývojem společnosti se mohou měnit materiální věci, jsme vzdělanější a ekonomicky vyspělejší, nečistoty mysli jsou však stále stejné, ať už žijeme v kterékoli době a století. A dokud neodstraníme tyto nečistoty mysli, jsme odkázáni se tu nadále zrozovat a čelit hrůzám, které by ve 21. století nikoho nenapadly. Moc a touha po moci jsou velmi lákavé, nelze je však zneužívat. Vidím jako zásadní v dnešní době, aby si každý dobře nastudoval a znal svá osobní práva a ústavu ČR a nedopustil, aby mu byla odpírána, ale ani, aby je z neznalosti odpíral druhým. Neznalost zákonů nás neomlouvá a v konečném důsledku za ni všichni poneseme *kammické* následky, ať už v tomto nebo příštím životě.

V Indii a vůbec asijských zemích je velmi běžné, že lidé mají již pevně vybudovanou důvěru k Buddhově učení, neboť se tato důvěra předává zároveň s výchovou a způsobem života, tato důvěra je tedy v nich již pevně zakořeněna od dětství. Tohle může mít ale i opačný efekt, zejména tam, kde lidé dávají důvěru někomu, aniž by se dotazovali, tím se jejich důvěra stává slepou. Takový člověk nemá šanci, aby se zastavil, popřemýšlel nad významem věci a více je prozkoumával, co je správné a co ne. Aby zhodnotil, jestli to, co slyší je podložená pravda, aby si průběžně prověřoval dané informace. Je daleko jednodušší přijmout názor, který je společensky žádoucí, přijmout to, co je většinové a považovat to za pravdu.

Takoví lidé dovolí, že jejich soudnost, či kritika je zatemněna emocemi a předsudky nebo dovolí, aby byli uchvázeni a nadšeni nějakým charismatickým učitelem, politikem nebo spirituálním guru. Často se nezamýšlíme nad tím, že přátele, učitele, vůdce a politiky si vybíráme na základě vlastních inklinací mysli, které ne vždy mohou být zdravé a prospěšné. To, co se mi líbí, s jakým názorem se ztotožňuji, ještě neznamená, že je to správné a prospěšné, i když v té dané situaci mi to pomáhá a je to jednodušší řešení. Je tedy vždy důležité před tím, než nějaký názor přijmu za vlastní, se podívat hlouběji na to, kam takový názor vede, jestli pomáhá druhým, je v souladu se zákonem a právy jednotlivců a jestli to není jen nějaká konspirační teorie a zda je tento názor vědecky podložený. Každý by měl sám za sebe být zodpovědný za svoje názory a nést i odpovědnost za to, jestli svými názory netlačí, nemanipuluje a násilně neovlivňuje druhé. Bez sebereflexe a moudrého uvažování je však skoro nemožné, aby lidé nahlédli do své mysli a zamýšleli se nad tím, zda názory, které přijímají, jsou správné, anebo je k těmto názorům přivádí jejich vlastní nečistoty a inklinace mysli.

Po pádu komunistického režimu byl u nás v Čechách velký hlad po spiritualitě. Byla to příležitost pro všechny možné učitele a guru z celého světa přijet a šířit svoje učení, ať

už to byl hinduismus, různé druhy jógy, šamanismu, esoteriky apod. A tím se otevřelo velké pole možností. Lidé začali navštěvovat různé učitele, kurzy, semináře a s dychtivostí čekali na nové učitele, aby si mohli rozšířit svoje obzory a zkušenosti. Brzy bylo ale také vidět, nakolik někteří učitelé přehánění mínění sama o sobě a až narcistickým způsobem se prohlašují za osvícené, vyvolené apod. Zakládali se různé druhy skupin, náboženských organizací a sekt. Vznikali však i velmi zhoubné a poškozující sekty, lidé povyšovali svoje učení nad ostatní a měli tendence snižovat praxi druhých a ponižovat jejich učitele a učení. S tím jsme se bohužel setkali i v Buddhově učení a jaké to mělo následky mnozí z nás ještě nyní citelně cítíme.

Kālāma sutta je velmi přínosná pro všechny, neboť nás nabádá, abychom opustili dogmatické názory a učení a udělali si jasný názor o tom, co následujeme, co vyznáváme, a jakých názorů se držíme, anebo které je dobré opustit a vyhnout se jim. Ušlechtilý člověk nemá problém uznat, když udělá chybu a omluvit se. Jen naše ego nám brání opustit naše postoje, postavení, názory a často i stud, který přichází poté, co zjistíme, čemu jsme podlehli nebo koho jsme následovali. Prozření a vhled do skutečnosti věcí je ale podle Buddhova učení takovým malým osvícením, prozřením, prohlednutím toho, co bylo špatně a „smytí prachu z očí“. Nebojme se tedy smývat prach z očí, ať už u sebe anebo u druhých. Tuto *suttu*, jak už jsme si říkali, můžeme brát jako návod na to, jak by naše praxe měla vypadat, jak se vyhnout tomu, že propadneme nesprávnému názoru, nesprávnému učení nebo nějakému guruovi, který i přes svoje charisma a inteligenci nás nevede správnou cestou a naopak poškozuje.

Prvním extrémem tedy je, že lidé slepě věří všemu, co se říká, bez toho, že by se dotazovali nebo pochybovali o správnosti daného učení, slepě přijímají názory, které se jim líbí, které jsou většinové a ke kterým mají inklinace. Začínají se podle nich řídit ve svém životě, jednat podle nich, kritizují druhé a následují „falešné guru“. Druhým extrémem je, že lidé nemají žádnou důvěru ve spirituální praxi a je tu nezájem následovat jakoukoli spirituální cestu, nevěří jí a stanou se velmi skeptickými až cynickými lidmi.

Kālāma sutta nám předkládá několik způsobů toho, jak přijímat učení, prozkoumávat ho, a uvidět, jestli je pro nás opravdu přínosem anebo ne. *Kālāma sutta* je právem proslulá tím, že nás podporuje v prozkoumávání všech věcí; **esence této sutty znamená učení, které je osvobozeno od fanatismu, předsudků, dogmatismu a nesnášenlivosti.**

Tato *sutta* je velmi populární mezi buddhisty, pro svou otevřenost, nezaujatost a svobodu myšlení. Také nás nabádá, abychom nebyli závislí na druhých a na autoritách a prozkoumávali vše na základě vlastního poznání. Než nějaký názor přijmeme, nejprve ho jen prozkoumáme a teprve poté se jím začneme řídit.

Buddha nás nabádá, abychom se spoléhali sami na sebe. Vznikají však také nesprávné názory a výklady této sutty, pojďme se tedy podívat blíže na význam toho, o čem Buddha hovořil.

Úvod

Theravádoví buddhističtí mniši a mnišky dodržují každoročně *vassāna*, které trvá 3 měsíce. Začíná dnem po úplňku *Āsālhā* v měsíci červenci. Období *vassāna* trvá od července/srpna až do října/listopadu a odpovídá období monzunových dešťů na jihu a jihovýchodě Asie (historicky hlavní oblasti šíření buddhismu). Cestování během tohoto období je značně obtížné, ba až nebezpečné. Bývalo tradicí, že mniši a mnišky byli obvykle pozváni laickými stoupenci, aby během období dešťů přebývali ve

vesnických *ārāmāch* (klášterních příbytcích pro mnichy a mnišky), kde se mohli plně věnovat po celé tři měsíce svojí praxi.

Tradice dodržování ústraní v období *vassa* započala v roce 588 před n.l., když Vznešený a dalších 60 mnichů pobývali v oblasti Sarnath poblíž Vārāṇasī. Ctihodní mniši intenzivně během 3 měsíců praktikovali Dhammu pod přímým vedením Vznešeného Buddha a na konci tohoto období všech 60 mnichů dosáhlo nejvyššího plodu *arahatství*. Každý rok mniši a mnišky tráví období *vassāna* v ústraní intenzivní meditační praxí a studiem Dhammy. Poté, co Buddha uviděl, že období intenzivní meditační praxe a řádového života má pro mnichy významný přínos, formálně ustanovil „ústraní v období dešťů,“ během kterého nesmí mniši a mnišky cestovat a měli by se zdržovat rozličných činností, aby se jejich pozornost mohla soustředit především na spirituální praxi a očišťování.

***Buddhānusati* – Buddhovy vznešené kvality**

Tak jsem slyšel. Jednou, když Vznešený spolu s velkou společností mnichů putoval zemí Kosala, přišel do města Kālāmū, nazývaného Kesaputta. Kālāmové z Kesaputty uslyšeli: „Asketa Gotama, syn z rodu Sakyů, putuje zemí Kosala spolu s velkou společností mnichů a nyní přišel do Kesaputty. Takováto dobrá pověst se šíří o vznešeném Gotamovi:

Rozprava (*sutta*) začíná tím, že Buddha cestoval s velkou skupinou mnichů a dorazili do města s názvem *Kesaputta*. V této době již byl Buddha známý a měl dalekou pověst velmi zkušeného a kvalifikovaného učitele, takže když dorazil do města, lidé si o něm povídali a šířili zprávy o jeho příchodu mezi ostatní. Nazývali ho asketou *Gotamou*, synem z rodu *Sakyů*. Je dobré si uvědomit, že v té době nebyl ani internet, ale ani žádné noviny a zprávy se šířili od vesnice k vesnici či městu právě díky lidem. Takže se brzy rozšířila zpráva o Buddhovi a lidé ho představovali podle těchto devíti vznešených Buddhových kvalit:

Tato dobrá pověst se šíří o vznešeném Gotamovi: „Takový je on, Vznešený (bhagavā), Oproštěný (araham), úplně a zcela probuzený (sammā sambuddho), věděním a (ctnostnými) způsoby vybavený (vijjā-carāṇa-sampanno), Blažený (sugato), znalec světa (lokavidū), nepřekonatelný vůdce praktikujících osob (anuttaro purisa-damma-sārathī), učitel bohů a lidí (satthā deva manussānaṃ), Probuzený a Vznešený (buddho, bhagavā'ti).“

Těchto devět vyjmenovaných Buddhových kvalit se často opakuje i v ostatních *suttāch* a jsou popisem vznešenosti a ctností jakými Buddha oplýval a kterými byl představován i v jiných městech a místech které navštívil. Pojdme se nyní podívat na podrobnější analýzu těchto Buddhových kvalit.

1. Takový je on, Vznešený (*itipi so bhagavā*) – začneme rozborem kvality druhé, neboť tato první se opakuje na konci.

2. Oproštěný (*araham*) - V buddhistické terminologii je *arahat* ten, kdo dosáhl uskutečnění cesty a je plně osvícený. Buddha je *arahat* a není rozdíl mezi jeho realizací *nibbāny* a realizací jiných *arahatů*. Výjimečné vlastnosti Buddha spočívají v jeho znalostech, moci a schopnostech učit. Základní vzorec popisující slovo *arahat*, nalezený na mnoha místech v kánonu, je následující; „ten který zničil všechny překážky, ten, který žil svatý život, udělal, co bylo nutné vykonat, odložil břemeno, dosáhl skutečného cíle, zničil pouta bytí a je zcela osvobozen prostřednictvím konečného poznání.“

V kontextu kvalit Buddhy je nejdůležitějším aspektem první, a to je zničení všech nečistot (poskvrn). To znamená úplné očištění mysli od všech klamů, závislostí, negativit atd. Jen si zkuste představit, jaké by to bylo mít takovou mysl, čistou a otevřenou, bez náznaku jakýchkoli stínů, které na nás kdekoli číhají, aby mohli bránit světlu čisté mysli. V Buddhově učení je třeba mít na paměti, že nejnivnější a nejdůležitějším aspektem mysli je čisté vědomí; je to pouze přítomnost nečistot, které nám brání v přístupu k tomu, aby naše mysl byla čistá. Osvícení je jejich odstranění.

3. Úplně a zcela probuzený (*sammā sambuddho*), to znamená dokonale nebo úplně (*sammā*) probuzený (*buddho*) nebo osvícený, sám (*sam*), tj. bez učitele. Existují tři druhy osvícených bytostí; *arahati*, *pacceka-buddhové* a *sammāsam-buddhové*. *Arahat* je v této souvislosti ten, kdo získal své osvícení následováním učení Buddhy. Z tohoto důvodu se jeho cesta nazývá *savaka-yana* nebo cesta žáka. *Pacceka-buddha* je ten, kdo dosáhne svého osvícení vlastním úsilím, bez výhody poučení, během doby temna, kdy na světě neexistuje žádný proud Buddhova učení. Jeho síly a znalosti jsou však menší než schopnosti zcela dokonalého Buddhy, a zejména nezakládá žádnou formu výuky učení, takže po jeho době se na ni zapomíná. *Sammāsam-buddha*, jako je historický Buddha Gotama (*Sakyamuni*), je zcela a dokonale probuzen se všemi slavnými silami a znalostmi buddhovství. Navíc takový Buddha zakládá výuku učení, a tak jeho slova mohou žít i po jeho smrti. V tradici Theravády je to považováno za mimořádně vzácný vývoj. V celé historii lidské rasy na planetě Zemi bude takových Buddhů pouze pět (*Gotama*, současný Buddha je čtvrtý; *Metteya*, poslední, teprve přijde.) Vznik *sammāsam-buddhy* je událostí více než historického významu, neboť jak se uvádí, osvětluje deset tisíc světových systémů. Jedna momentální událost probuzení Buddhy je považována za jednu z nejdůležitějších epizod v celé historii lidstva. Rázové vlny osvětlení z této události se stále ozývají planetou.

4. Věděním a (ctnostnými) způsoby vybavený (*vijjā-caraṇa-sampanno*), - znamená perfektní (*sampanno*) ve znalostech (*vijja*) a chování (*carana*). Rozsah znalostí Buddhy je nepředstavitelný pro toho, kdo není sám Buddhou. Tradice Theravády obecně přiřadila Buddhovi specifický druh vševědounosti, schopnost zaměřit svou mysl na jakýkoli konkrétní objekt a poznat jej. V rámci buddhismu se historicky vedly debaty o tom, zda a v jakém smyslu lze o Buddhovi říci, že je vševědoucí. Zde nemusíme vstupovat do těchto diskusí, které jsou poněkud zbytečné. Na co se můžeme spolehnout jako na výchozí bod pro reflektování Buddhových kvalit je to, co konkrétně tvrdil samotný Buddha, což je dost úžasné a výjimečné samo o sobě. Nejdůležitějším aspektem Buddhova poznání je „*ti-vijja*“ neboli trojitě poznání dosažené za noci jeho osvícení. V první části noci získal vhled do všech svých minulých životů a vrátil se zpět do mnoha tisíců světových věků. Díky této znalosti rozptýlil hluboké vrstvy zapomnění, které bránily vědomí většiny bytostí, a viděl své místo v cyklu zrození s nesmírnou jasností. Ve druhé části noci rozšířil toto poznání ven a uviděl další bytosti, jak stoupají a klesají různými říšemi v procesu zrození, smrti a znovuzrození. S těmito znalostmi získal důvěrné porozumění procesům *kammy*. V závěrečné části noci dosáhl toho nejúžasnějšího poznání ze všech, poznání zničení zákalů, to jest naprostého očištění mysli *arahatství* – a toto poznání představovalo jeho plné probuzení jako *sammāsam-buddha*. Je dobré uvažovat o neuvěřitelné explozi vědomí, kterou znamenají tyto tři znalosti. V jedné části Buddha tvrdí, že zná činy a jejich následky, což se rovná podrobnému pochopení fungování *kammy*. Výčet kvalit odkazuje na konkrétní znalosti¹, díky nimž je Buddha dokonalým učitelem, například znalost sklonů

¹. Existuje další seznam deseti „sil Tathāgaty“, které popisují rozsah znalostí, které si pro sebe Buddha nárokoval (viz. *Majjhima Nikāya 12 – Mahā sihānāda sutta*, Velká rozprava o lvím řevu.)

bytostí a znalost jejich schopností.

Pokud jde o dokonalost Buddhova jednání, znamená to samozřejmě, že jeho morálka byla absolutně očištěná a že nedošlo k žádným přestupkům tělesným, verbálním (v řeči) nebo myslí. Například Buddha nikdy neřekl lež a nevyslovil nic, co by nebylo prospěšné pro ostatní. Ale *carana-sampanno* jde ještě dále. Jeho činy a myšlenky byly nejen dokonale prospěšné, ale také dokonale uvědomělé. Buddha nikdy neměl okamžik kdy by byl neopatrný nebo neohrabaný. Musel to být krásný pohled vidět, jak se pohybuje, chodí a jedná. Každé jeho gesto muselo být bezchybně kontrolované a mimořádně půvabné.

5. Blažený (*sugato*) - Tato kvalita, je jednou z nejčastěji používaných v kánonu, doslovně znamená „ten, komu se dobře daří“. Proto se často překládá jako „Well-Farer“, něco jako šťastlivec což není zcela přesné. Mnohem výstižnější je slovo „Blažený“, které zachycuje smysl toho, kdo žije šťastně. Jeden aspekt Buddhova osvícení spočívá v tom, že překonal veškeré utrpení (*dukkha*) a již nepodléhal žádnému mentálnímu strádání. To je jeho lvím řevem ve třetí vznešené pravdě o konci utrpení. Po tomto dosažení byl tedy Buddha tím, kdo krácel v blaženosti. *Sugato* souvisí se slovem *sugati*, což znamená šťastný osud nebo šťastné znovuzrození. Určitě nemůže existovat šťastnější zrození než narození Buddy.

6. Znalec světů (*lokavidū*) - Opět zde máme kvalitu, která poukazuje na nepředstavitelnou rozlehlost Buddhových znalostí. Což znamená nespoutaný potenciál lidské mysli poté, co jsou překonány překážející nečistoty. „Znalec světů“ je množné číslo. Rozsah znalostí Buddy přesahoval tuto konvenční lidskou říši. Existuje mnoho *sutt*, kde Buddha mluví o podmínkách v jiných říších a sférách existence, jako jsou pekelné a božské světy. Existují i říše, které jsou pouze produkty a aspekty našeho vnímání. Pokud pochopíme, jak funguje vnímání, pak veškerá takzvaná realita získává kvalitu podobnou snu. Na několika místech v *suttāch* Buddha uvádí, že tyto říše je možné považovat za skutečné či možné cíle znovuzrození.

Neměli bychom být uvedeni v omyl a představovat si, že Buddha mluví ve svých *suttāch* o fyzické kosmologii. Naopak, odrazovali ho spekulace o takových věcech, které jsou zbytečné, a existuje jeho jasné prohlášení, že ví mnohem víc věcí, než se rozhodl odhalit. Závěrem je opět to, že pro nás, kteří nejsme Buddhové, je nemožné si představit sílu a rozsah Buddhových znalostí a schopností. Když meditujete o tomto atributu, použijte svou představivost k vizualizaci toho, co znamená znát deset tisíc světových systémů. Představte si rozsah Buddy v šesti říších znovuzrození a ve fyzických dimenzích času a prostoru. Bylo by možné, aby např. Buddha cítil vůni květin zde u nás v Čechách? Je velmi obtížné si jen představit jakých schopností a kvalit Buddha dosáhl. Jak čistá byla jeho mysl a záměry. Kam až byla jeho mysl schopna putovat a co vše uviděl a realizoval.

7. Nepřekonatelný vůdce praktikujících osob (*anuttaro purisa-damma-sārathī*) - Buddha původně pocházel z rodiny urozených válečníků, takže není neobvyklé, že používá terminologii a přirovnání převzaté z tohoto prostředí. Tento název je dobrým příkladem. „*Sārathī*“ je vozataj nebo trenér koní. „*Damma*“ je název pro netrénované zvíře, jako je kůň nebo býk. „*Purisa*“ je slovo pro „člověka“ nebo „osobu“. Doslovný význam je „Trenér netrénovaných lidí.“ Tato přirovnání jsou v souladu s těmi, které se v *suttāch* používají, například když Buddha porovnává trénink mysli v meditaci s krocením divokého slona tím, že jej přiváže ke kůlu. Tato metafora naznačuje, že obraz mysli netrénovaného člověka jako divokého a nepoddajného a trénink jako proces postupného uklidňování a zušlechťování naší mysli je proveditelný a zvládnutelný.

Buddhovi se zde také říká „*anuttaro*“, což znamená doslovně „nepřekonatelný“; „bez nadřazeného.“ Buddha, který sám dosáhl nejvyššího osvícení, byl nejvyšším učitelem na světě. Už jsme viděli, jak několik jeho výjimečných znalostí odkazují na schopnosti, které jsou užitečné pro výuku, a to znamená, že Buddha viděl potřeby a potenciál každého žáka. Buddha měl samozřejmě také psychickou sílu číst mysl ostatních. Kromě toho všeho se o nejvyšší psychické síle říká, že je to „zázrak učení“, schopnost najít obratné prostředky, které pomohou druhému najít cestu k probuzení.

Když uvažujeme o atributu Buddy jako nejvyššího „trenéra netrénovaných“, určitě nejvýstižnějším příkladem musí být obrácení jeho žáka *Āṅgulimāly*. Byl to psanec, lupič a vrah stovky lidí, kterého Buddhovo učení zcela obrátilo. *Āṅgulimāla* nakonec přijal ordinaci na mnišství, pilně cvičil a dosáhl *arahatství*.

8. Učitel bohů a lidí (*sattā deva manussānaṃ*), - Tento atribut také odkazuje na roli Buddy jako učitele. Znamená to „Učitel bohů a lidí“. Slovo „*sattā*“ je speciální slovo pro „učitele“, které je téměř úplně vyhrazeno s odkazem na Buddhu. Po svém osvícení věnoval Buddha zbytek svého dlouhého života výuce ostatních, celkově čtyřicet pět let učitelské kariéry. Během této doby putoval z místa na místo v severní Indii a učil všechny lidi, mladé i staré, bohaté i chudé, muže i ženy. Zvláště je třeba poznamenat, že prolomil tabu indického kastovního systému tím, že učil rovnocennosti; v buddhistickém kánonu zvaném *Tipitaka* jsou příběhy o jeho věnování zvláštní pozornosti nedotknutelným (bezkastovní), neboť viděl, že mají též jako každý jiný potenciál pro dosažení osvícení.

Buddha nikoho neupřednostňoval, ale také nezavrhoval. Dal možnost praktikovat své učení všem bez rozdílu vyznání, sociálního zařazení, nebo pohlaví. Ordinoval muže stejně jako ženy, neboť stejně jako muž i žena má možnost dosáhnout plného probuzení (*nibbāna*). V tomto ohledu byl Buddha velmi výjimečný a jeho soucit se všemi bytostmi by měl být pro nás velkou inspirací a příkladem. V této době, kdy je naše společnost rozdělována a lidem odebírána jejich svoboda a osobní práva je zejména důležité reflektovat nad odkazem, který nám tu Buddha zanechal a opouštět jednání, která vedou k diskriminaci druhých, omezují jejich svobodu a právo nakládat se svým zdravím podle vlastního uvážení.

Buddha je také „Učitel“, protože jeho učení je základem všech existujících, rozmanitých linií buddhismu. Každého skutečného buddhistického učitele, který dnes žije, učili jiní, kteří byli zase učeni ostatními v nepřerušném řetězci zpět k Buddhovi – Učiteli, zakladateli všech linií. Jeho učení ale i nepřímo ovlivnilo mnoho dalších tradic. Jeho vliv na dobro na této planetě byl nepředstavitelný.

Tento název také poukazuje na roli Buddy jako učitele ve výuce bohů. Toto je další aspekt kosmického dosahu jeho osvícení. Poukazuje to na skutečnost, že Buddha vyučoval a měl co učit i božstva. Stavby vědomí, ke kterým měl Buddha přístup, byly takové, že jich ani obyvatelé nebeských říší nemohli dosáhnout, přinejmenším ne bez učení a praxe. Buddha kromě mnoha dalších učil např. *Sakku*, krále bohů², ekvivalent védského Indry a tedy i helénského Dia. Tento smrtelník byl respektován jako učitel entitou, kterou ostatní náboženství považují za nejvyšší. *Sakka* je ale pouze obyvatelem nebe třiceti tří. V Buddhově popisu říší existence existuje mnoho říší vyšších než tato. Také v nich Buddha učil. Např. učil *Abhidhammu* v průběhu jednoho období dešťů v nebi *Tusita*, kde se znovu po smrti narodila jeho matka. Dokonce ještě vyšší, než toto jsou říše Bráhmových bohů, jemnohmotné světy, které jsou mimo jakoukoli smyslnost. Buddha zde též učil, protože byl schopen cestovat do všech těchto říší a učinil tak, aby ze soucitu pomohl bytostem

---

² Majjhima Nikāya 37; *Cūla Tanhāsankhaya sutta* – Kratší rozprava o odstranění toužení

uniknout z iluze. Učil například boha *Brahmu Baku*³, který dospěl ke klamnému závěru, že je nesmrtelný a stvořitel světa. Popisující Buddhovo setkání s touto entitou je fascinujícím pohledem na stavy vědomí a bytí, které jsou možné pouze pro osvícenou mysl.

9. Probuzený (*buddho*) - Je poněkud zvláštní, že ze všech titulů a kvalit aplikovaných na Osvíceného se právě tento stal zdaleka nejznámějším. V původním kánonu se používá mnohem méně často než *Bhagavā*, „Vznešený“, kdy se o Buddhovi hovoří ve třetí osobě, nebo *Tathāgata*, „ten, kdo odešel“, v první osobě. A přesto ho dnes známe jako Buddhu a jeho učení jako buddhismus.

Možná, že se tento pojem uchoval, protože ze všech Buddhových kvalit je tím, co je nejjednodušší a nejkrásnější. Jeho doslovný význam je „Probuzený“. Jedná se o jednoduchý koncept s hlubokým významem. Říká, že to, co Buddha pod stromem *Bodhi* uskutečnil, bylo probuzení se ze snu, který nás všechny stále váže v cyklu zrozování.

I forma slova „Buddha“ má velkou moc. Dvě slabiky „*Bud*“ a „*dho*“ se v lesní theravádové tradici často používají jako jednoduchá mantra, která se mentálně recituje jako pomůcka při meditaci nádechu a výdechu. Zvuk rezonuje ve smyslu osvícení, osvobození a probuzení.

Ve svém kanonickém použití se zdá, že toto slovo je většinou vyhrazeno pro řeč o Buddhovi jako výjimečné bytosti, která plně realizovala osvobození. Často se tedy vyskytuje v pasážích, které hovoří o současném Buddhovi jako o jednom ze série Buddhů, kteří se vrací na počátku času. Jedna z nejpozoruhodnějších epizod, kdy to Buddha sám používá, nastává krátce po jeho osvícení, když se ho poutník, zasažený jeho zářivým vzhledem zeptá, zda je bůh, duch nebo člověk. Buddha toto vše popírá a prohlašuje: „Jsem Buddha.“ Toto by také mohlo být vykresleno jako „jsem probuzený“.

10. Vznešený, (*bhagavā*) - Toto je zdaleka nejběžnější způsob odkazu na Buddhu v samotném kánonu. Kořenové *bhaga* znamená něco jako štěstí nebo úspěch, štěstěna, takže *bhagavant* je ten, „kdo má velké štěstí“, nebo je „požehnaný“. Toto slovo bylo v Indii vždy používáno pro označení svatých lidí a používá se dodnes.

Titul „Vznešený“ má mnoho významů. Na bezprostřednější úrovni to jednoduše ukazuje na velkou úctu, kterou k němu jeho následovníci měli a způsob, jak se k němu vztahovali. Další význam je „zářící“ přirozená aura posvátnosti, kterou Buddha vyzařoval. Musel skutečně vypadat jako svatý muž. A samozřejmě existuje nejpřesnější význam „štěstí“. Měli bychom pochopit, že Buddha byl *Bhagavā* kvůli své vlastní výjimečné *kammě* nahromaděné během nesčetných životů. Jedním z aspektů Buddhovství je dokonalost *pāramitā* neboli vynikajících vlastností během dlouhých věků strádání, boje, sebeobětování a úsilí *bodhisatty*. Dokončení tohoto úkolu je „nejšťastnějším“ představitelným *kammickým* dědictvím.

Dalším, možná poněkud ezoterickým aspektem myšlenky požehnání zde je, že Buddha byl někým požehnan. Toto je odkaz na slib o aspiraci *bodhisatty* učiněný v dávných dobách u nohou Buddhy *Dīpaṅkary*. Rozjímání nad tímto aspektem slova nám otevře mysl do obrovské hloubky Buddhova hledání osvícení. V Theravádové tradici chápání cesty *bodhisattů* nebo cesty k buddhovství je „slib *bodhisattů*“ aspirací za přítomnosti živého Buddhy.

Pouze tímto způsobem je závazek nebo slib konečně účinný, i když další slib provedený v jiném čase může pomoci připravit *kammu* pro setkání s Buddhou. Buddha

---

3. Majjhima Nikāya 49; *Brahmanimantānika sutta* – Brahmova výzva

Dīpaṅkara žil před mnoha věky, v jiném světě v době, kdy ještě tato Země vůbec neexistovala, tedy nepředstavitelně dávno. V té době byl *bodhisatta*, který se stal v budoucnu Buddhou Gotamou, pohnut vírou, aby učinil svou odvážnou aspiraci a byl uznán, že je „požehnan“, *Dīpaṅkarou*. Od této chvíle ve všech dobách, kdy několik světových systémů přicházelo a odcházelo, pracoval zrození za zrozením na nepředstavitelně obtížném úkolu přivést *pāramitā*⁴ k absolutní dokonalosti.

Takže když konečně v naší epoše krácel po této Zemi jako osvícený, byl skutečně někým, kdo je „požehnaný“. Pokud budete kontempletovat nad těmito Buddhovými kvalitami, zjistíte, že jsou pro vás velkým přínosem. Je to mocný rozptyl strachu a úzkosti.

Čím více se dozvíte o Buddhovi a jeho vlastnostech, tím více můžete prohloubit svou praxi *Buddhānusati*. **Nejlepším přístupem, jak toho dosáhnout, je vrátit se ke zdroji; původním *suttām* kánonu *Pāli*.** Kontempace Buddhových kvalit je něco, co bych vám všem doporučila přidat do své denní praxe nebo pro vaše ústraní.

***Paccavekkhaṇa* – reflektování, úvaha**

„Ukazuje tento svět s jeho bohy (devy), zlými pokušiteli (Māry) a Brahmy, s jeho pokolením asketů a bráhmanů, s jeho bohy a lidmi, který sám přímo poznal a proniknul. Vykládá učení, které je dobré na počátku, dobré uprostřed a dobré na konci, obdařené smyslem a dobrou skladbou. Prohlašuje úplně dokonalý a zcela očištěný svatý život. Vskutku je dobré vidět takového Zasloužilého.“

Zde bych ráda zmínila, že způsoby „sám přímo poznal a proniknul“ v *Kālāma suttě* v zde citovaných výňatcích vycházely ze znalosti věcí takových, jaké jsou a smysl těchto metod je implikován do přímého myšlení. Posuzování Dhammy, Buddhova učení, je evidentní zejména v jejím pečlivém prozkoumávání při všech fázích cesty k osvícení. Celý vývoj moudrosti, který vrcholí v čistotě dokonalého (*arahat*), je úzce spjat s kontempletováním a analýzou jevů: oka a viditelných předmětů, ucha a zvuků, nosu a pachů, jazyka a chutí, tělové a hmatové dojmy, mysli a myšlenek. Poněvadž je zcela zřejmé, že vhléd a pravé porozumění tvoří složky moudrosti jako výsledek uvažování, kritického prozkoumávání a analýzy při rozvoji správného vidění věcí tak jak jsou. Moudrost, která narůstá, je nedotčená pochybami a špatným názorem a je neovlivnitelná.

***Saddhā* – důvěra**

Poté Kālāmové z Kesaputty přistoupili k Vznešenému. Někteří se mu poklonili a usedli stranou, někteří si s ním vyměnili obvyklá přátelská slova a usedli stranou, někteří v uctivém pozdravu sepjali své dlaně směrem k Vznešenému a usedli stranou, někteří Vznešenému představili svá jména a své rody a usedli stranou, zatímco někteří zůstali v tichosti a usedli stranou.

Kālāmové z Kesaputty pozdravili Vznešeného mnoha různými způsoby a to bylo odvislé od toho, nakolik již byla jejich důvěra k němu ustavena a zakořeněna. Někteří se uklonili, někteří si s ním vyměnili zdvořilé pozdravy, někteří uctivě sepjali dlaně a někteří

⁴ *Pāramitā* - ‚dokonalost‘. Deseti dokonalostmi vedoucími k buddhovství jsou: 1. dokonalá štědrost (*dāna-pāramī*), 2. dokonalá etika (*sīla-pāramī*), 3. dokonalá zdrženlivost (*nekkhama-pāramī*), 4. dokonalé poznání či moudrost (*paññā-pāramī*), 5. dokonalá energie či úsilí (*virīya-pāramī*), 6. dokonalá trpělivost (*khanti-pāramī*), 7. dokonalá pravdivost (*sacca-pāramī*), 8. dokonalé rozhodnutí (*adhitthāna-pāramī*), 9. dokonalá dobrotivost (*mettā-pāramī*) a 10. dokonalá vyrovnanost (*upekkhā-pāramī*).

se jen představili a usedli stranou. Ti, kteří byli skeptičtí tak zůstali zticha. I zde můžeme vidět, že Buddha nevyžadoval, aby ho lidé zdravili stejným způsobem a nevynucoval si respekt druhých. Přesto většina lidí získala okamžitou důvěru⁵ ve velikost Buddhových znalostí a dosažení.

Když Kālāmové z Kesaputty takto usedli stranou, oslovili Vznešeného: „Ctihodný pane, jsou někteří asketové a bráhmani, kteří přicházejí do Kesaputty, vykládají a osvětlují jen své vlastní nauky, ale pohrdají, očerňují, vysmívají se a veřejně odsuzují nauky jiných. Jsou také jiní asketové a bráhmani, kteří přicházejí do Kesaputty, a také oni vykládají a osvětlují jen své vlastní nauky, ale pohrdají, očerňují, vysmívají se a veřejně odsuzují nauky jiných.

Jsme zmateni a na pochybách, Ctihodný pane, kteří z těchto dobrých asketů mluví pravdu a kteří lež?“

To zanechalo Kālāmy zmatené, a tak když do jejich městečka dorazil „asketa Gotama,“ pokládáný za probuzeného, přiblížili se k němu v naději, že bude schopen rozptýlit jejich zmatek a sdělili Buddhovy své problémy, které je zatěžovali. Spoustu asketů a bráhmanů vykládalo své učení a slibovalo lidem, že pokud budou následovat jejich učení tak přijdou do nebe anebo získají osvícení. Snažili se též znevažovat nauky druhých a přesvědčovat lidi, aby je následovali ve víře s přesvědčením, že jejich učení je nejlepší.

Kālāmové byli velmi zmatení, neboť tito různí učitelé vykládali nauky způsobem, který byl v rozporu s tím, co slyšeli od jiných učitelů. To v nich vyvolávalo velké pochyby a nejistotu, která z nauk je pravdivá a která ne. A když přišel Buddha, navzdory své pověsti velkého mudrce, tak se obávali, že by mohl být jen dalším učitelem s konkurenčním pohledem.

Historie světa ukazuje, že lidé jsou přitahováni těmi, kteří poskytují silné a nekompromisní učení. Přitahují nás ti, kteří říkají: „To je to správné a všichni ostatní se mýlí.“ Určitě vidíme tento vzor v naší současné politice, ve vědě, ale vidíme také zneužívání tohoto druhu ve spirituálních kruzích. Nutí nás to přemýšlet: Opravdu chceme svobodu? Můžeme zvládnout odpovědnost? Nebo bychom raději měli působivého učitele, někoho, kdo nám dá odpovědi a bude za nás tvrdě pracovat? Jsme opravdu zralí vzít zodpovědnost za své životy do vlastních rukou? Anebo je jednodušší se podvolit i za cenu toho, že budu trpět?

Tato pošetilost samozřejmě existuje i v buddhistických kruzích. Po všech problémech, které se za posledních léta objevily v různých Dhamma centrech, stále vidíme i západní obyvatele, kteří se plazí u nohou učitelů a žádají je: „řekni mi, jak mám žít.“ Možná se to některým z vás již stalo, i já sama jsem si tím prošla. Následky, které přijdou jsou přirozené. Ta touha mít „svého“ speciálního učitele, někoho se zvláštním přístupem k pravdě, někoho, kdo ji zná a řekne nám, jak žít. Je povznášející stát se žákem takového učitele a být jeho studentem. „O můj duchovní život je nyní postaráno. Už se nemusím obávat. Jsem zproštěna odpovědnosti, která přichází s uplatněním práva klást otázky.“ Samozřejmě v tom není žádná svoboda, ale naopak po čase člověk zjistí, kolik je v takovém vztahu vězení a do jaké pasti jsme se sami uvrhli. Z následného vývoje *sutty* je zřejmé, že problémy, které Kālāmy zmátly, byla realita znovuzrození a *kammické* odplaty za dobré a zlé skutky.

⁵ Buddhovo probuzení se nazývá ‚dokonalé probuzení‘ (*sammā-sambodhi*). Důvěra (*saddhā*) Buddhových laických stoupenců je popisována jako ‚věří v probuzení Dokonalého‘ (*saddahati Tathāgatassa bodhim*; M. 53; A. III, 2).

Deset věcí, na které není vhodné se spoléhat

Poté, co Buddha vyslechl obavy Kālāmů, odpověděl:

„Vskutku, Kālāmové, máte proč pochybovat (vicikicchitum) a být zmatení (kankhitum). Pochybnosti ve vás vznikly ve věci, která je matoucí. Pohleďte, Kālāmové, nespolehejte (no garūti):

1. **Na to, co jste slyšeli (anussavena)**, - Nevěřte něčemu jen proto, že to bylo předáváno po mnoho generací. Nenechte se vést pouze tím, co bylo řečené.
2. **Na tradici (paramparāya)**, - Nevěřte něčemu jen proto, že se z toho stala tradiční praxe. Nenechte se vést tím, co bylo předáno z minulých generací.
3. **Na to, co se povídá (itikirāya)**, - Nevěřte něčemu jednoduše proto, že je to všude známé. Nenechte se vést tím, co jste slyšeli, ani obecnými názory.
4. **Na to, co je dáno v písmech (pitakasampadānena)**, - Nevěřte něčemu jen proto, že je to citováno v textu. Nenechte se vést tím, co říkají Písma.
5. **Na logické uvažování (takkaheṭṭu)**, - Nevěřte něčemu pouze na základě logického uvažování. Nenechte se vést pouhou logikou.
6. **Na přijímané 'pravdy' (nayaheṭṭu)**, - Nevěřte něčemu jen proto, že to odpovídá vaši filozofii. Nenechte se vést pouhou dedukcí nebo úsudkem.
7. **Na rozumné uvažování (ākāraparivittakkena)**, - Nevěřte něčemu jen proto, že to apeluje na „zdravý rozum“. Nenechte se vést tím, že budete uvažovat pouze o vnějším vzhledu.
8. **Na přijetí názoru, který se shoduje s vašimi představami (ditthinijjhānakkhantiyā)**, - Nevěřte něčemu jen proto, že se vám ten nápad líbí. Nenechte se vést předpojatými představami.
9. **Na něčí přesvědčovací schopnosti (bhabbarūpatāya)**, - Nevěřte něčemu jen proto, že mluvčí vypadá důvěryhodně. Nenechte se vést tím, co se zdá přijatelné; nenechte se vést tím, co někdo říká zdánlivě věrohodně.
10. **Na to, že asketa je váš učitel (samano).** - Nevěřte něčemu s pomyšlením: „To je tak, jak říká náš učitel“. Nenechte se vést pouze tím, co vám říká váš učitel.

Nyní je uvedena tato pasáž, stejně jako všechny ostatní, které Buddha pronesl, ve specifickém kontextu s ohledem na konkrétní publikum a situaci a musí být tedy chápána ve vztahu k tomuto kontextu. Jak už jsme si říkali, Kālāmy, občané města Kesaputta, navštívili různí náboženští učitelé s odlišnými názory, z nichž každý navrhoval své vlastní doktríny a strhával doktríny svých předchůdců. To zanechalo Kālāmy zmatené a tak, když do jejich městečka dorazil „asketa Gotama,“ pokládáný za probuzeného, přistoupili k němu v naději, že bude schopen rozptýlit jejich zmatení a pochyby.

Buddha se ve své reakci na Kālāmy snaží zdůraznit důležitost přímé zkušenosti⁶. Uznává, že lidé spoléhají na mnoho různých způsobů, autority, někdy interní, někdy externí. Některé z nich jsou spolehlivé a jiné jsou mimo dosah. Otázkou je, jak zjistíme,

⁶ Buddha nabádal své žáky ke zkoumání a ověřování si toho, v co důvěřují (M. 47, 95). V buddhismu není důvěra v rozporu s přezkoumáváním. Ověřování si toho, co není evidentní, je žádoucí a podporované (A. II, 65; S. XLII, 13). Schopnost důvěry (*saddhindriya*) má být vyvažována schopností moudrosti (*paññindriya*; *indriya-samatta*). V S. XLVIII, 45 se uvádí: „Mnich ustavuje svou důvěru v souladu s poznáním, kterého dosáhl.“ Díky moudrosti a poznání se stává důvěra vnitřní jistotou a pevným přesvědčením založenými na vlastní zkušenosti.

kteřá je kteřá? Jak vyvážíme vnitřní autoritu s externí autoritou? Jak říká Buddha: to, že je něčo starodávné neznamená, že je to pravda. To, že je něčo nové ještě neznamená, že je to pravda. To, že je to v písmech ještě neznamená, že je to pravda. To, že se to zdá být rozumné nebo se vám líbí osoba, kteřá to učí ještě neznamená, že je to správné.

Co tedy zbývá? Kdy se obrácíme na autoritu pokud jde o věděni jak jednat? V *Kālāma suttě* nám Buddha neříká, že starodávná učeni jsou irelevantní, nebo že musíme znovu objevit kolo Dhammy pokaždé, když přemýšlíme. Neříká, abychom nepřijímali vedení učitelů nebo abychom nečetli písma. Koneckonců, jak jinak zjistíme, co moudří kritizují a chválí? Ne to, co Buddha říká je: nedávejte tomuto učeni konečnou autoritu. Nedávejte konečnou autoritu svým vlastním nápadům. **Vyzkoušejte toto učeni a své nápady při realizaci svých činů.**

Když něčo podrobíme zkoušce, skutečně zkoušce, stává se pro nás výzvou, kteřá nás napíná a přitahuje. Některé z těchto úžasných učeni jsou velmi inspirativní. Jejich poslech může být pro nás intelektuálně uspokojivý a emocionálně výživný. Ale nemůžeme se tam zastavit. Pokud chceme z těchto učeni získat skutečný užitek, tak jim musíme umožnit, aby rozšířili naše vlastní prožitě zkušenosti.

Aby se Dhamma stala poznatkem z první ruky – abychom procítili její „poznání“ – musíme s ní důvěrně žít, držet ji pod kontrolou a nechat ji držet nás pod kontrolou. Nakonec se nám vhozený míč vždy vrátí zpátky: „Buďte sami sobě lampou nebo světlem,“ říká Buddha. Jinými slovy, nakonec musíme najít cestu sami tím, že své představy o pravdě vyzkoušíme. Naše otázky osvětlují cestu.

Je skutečností, že Buddha nevyžadoval, aby *Kālāmové* přijali cokoli, co říká z důvěry v sebe samého, ale všimněme si jednoho důležitého bodu. *Kālāmové* na začátku rozpravy nebyli Buddhovými žáky. Přistupovali k němu pouze jako k rádci, který by mohl pomoci rozptýlit jejich pochybnosti, ale nepřišli k němu jako k *Tathāgatovi*, hledači Pravdy, který by jim mohl ukázat cestu k duchovnímu pokroku a konečnému osvobození.

***Dhammā akusalā* – neprospěšné věci**

„Kālāmové, jestliže vy sami víte, jaké věci jsou neprospěšné (dhammā akusalā), jaké věci jsou hanebné (sāvajjā), jaké věci moudří neschvalují (viññūgarahitā), jaké věci, jsou-li převzaty (samattā) a konány (samādinna), vedou k neprospěchu (ahitāya) a utrpení (dukkhāya), pak, Kālāmové, byste měli takové věci opustit (pajaheyyātha).“

Buddha začal své sdělení *Kālāmům* ujištěním, že za takových okolností je správné, aby o takových učitelích pochybovali, ujištěním, které podporuje správné prověřování věcí.

Dále hovoří výše citovanou pasáží a radí *Kālāmům*, aby opustili věci, o nichž vědí, že jsou pro ně špatné a aby se ujali věcí, o nichž vědí, že jsou dobré. Tato rada může být nebezpečná pro ty, jejichž smysl pro etiku není zcela rozvinut a můžeme tedy předpokládat, že Buddha považoval *Kālāmy* za lidi s vytříbenou morální citlivostí. V každém případě je nenechal zcela spoléhat se na jejich vlastní zdroje, ale tím, že je vyslyšel je vedl k poznání, že chtivost, nenávisť a klam vedou ke škodě a utrpení jejich i druhých a je třeba je opustit a naopak protiklady, které jsou prospěšné je třeba rozvíjet.

„Co myslíte, Kālāmové, když v člověku vyvstane chtivost (lobha), nenávisť (dosa) a zaslepenost (moha), je to pro jeho prospěch (hitāya) nebo neprospěch?“ „Pro jeho neprospěch (ahitāya), Ctihodný pane.“ „A když, Kālāmové, takový člověk posedlý chtivostí, nenávisť a zaslepeností, přemožen chtivostí, nenávisť a zaslepeností a s myslí zničenou chtivostí, nenávisť

a zaslepeností dokonce zabíjí živé bytosti (pānampi hanati), bere nedarované (adinnampi ādiyati), páchá cizoložství (paradārampi gacchati), mluví lži (musāpi bhanati) a navádí i ostatní, aby se chovali stejně, bude to na dlouhou dobu příčinou jeho neprospěchu a utrpení?“ „Ano, Ctihodný pane.“

Jelikož *Kālāmové* stále nepřijali Buddhu, pokud jde o jeho jedinečné poslání, jakožto oznamovatele osvobozující pravdy, nebylo by zde na místě, aby jim vysvětlil Dhammu jedinečnou ve své vlastní výjimečnosti. Učení Čtyř vznešených pravd, tří charakteristik a na nich založené metody rozjímání. Tato učení jsou speciálně určena pro ty, kteří přijali Buddhu jako svého průvodce osvobozením a v *suttāch* je vysvětluje pouze těm, kteří „získali víru v *Tathāgatu*“ a kteří mají perspektivu nezbytnou k jejich uchopení a uplatňování. *Kālāmové* však na začátku rozpravy ještě nejsou úrodnou půdou, kde by mohl zasít semena svého osvobozujícího poselství. Stále jsou zmateni protichůdnými tvrzeními, jimž byli vystaveni, ještě jim nejsou jasné ani základy morálky, které Buddha vyučoval.

„Co myslíte, Kālāmové, jsou tyto věci prospěšné (kusalā) nebo neprospěšné (akusalā)?“ „Neprospěšné, Ctihodný pane.“ „Jsou hanebné (sāvajjā) nebo nejsou hanebné (anavajjā)?“ „Jsou hanebné, Ctihodný pane.“ „Moudří je chválí (viññuppasatthā) nebo je moudří neschvalují (viññugarahitā)?“ „Moudří je neschvalují, Ctihodný pane.“ „Převzaty a konány vedou tyto věci k neprospěchu a k utrpení nebo ne? Či jak to ve skutečnosti je?“ „Převzaty a konány vedou tyto věci k neprospěchu a k utrpení. Tak to skutečně je.“

Nicméně poté, co Buddha poradil *Kālāmům*, aby se nespolehali na zavedenou tradici, abstraktní uvažování a charismatické guru, navrhuje jim učení, které je okamžitě ověřitelné a schopné položit pevný základ pro život morální disciplíny a duševní očisty. Ukazuje, že morální zdrženlivost, láska a soucit se všemi bytostmi přináší tady a teď své vlastní vnitřní odměny, štěstí a pocit bezpečí. Ty všechny daleko převyšují křehké potěšení, které může být získáno porušením morálních zásad a oddáváním se touhám myslí. Pro ty, kteří nemají obavy, aby hledali dále, kteří nejsou připraveni přijmout jakékoli přesvědčení o budoucím životě a světech mimo ten současný, takové učení zajistí jejich současné blaho a jejich bezpečný přechod k příjemnému znovuzrození – pokud neupadnou do nesprávného pohledu popírání posmrtného života a *kammických* následků.

„Proto, Kālāmové, bylo řečeno: nespolehejte na to, co jste slyšeli (anussavena), na tradici (paramparāya), na to, co se povídá (itikirāya), na to, co je dáno v písmech (pitakasampadānena), na logické uvažování (takkahetu), na přijímané ‘pravdy’ (nayahetu), na rozumné uvažování (ākāraparivaitakkena), na přijetí názoru, který se shoduje s vašimi představami (ditthinijjhānakkhantiyā), na něčí přesvědčovací schopnosti (bhabbarūpatāya), na to, že asketa je váš učitel (samano). Kālāmové, jestliže vy sami víte, jaké věci jsou neprospěšné, jaké věci jsou hanebné, jaké věci moudří neschvalují, jaké věci, jsou-li převzaty a konány, vedou k neprospěchu a utrpení, pak, Kālāmové, byste měli takové věci opustit.“

Dhammā kusalā – Prospěšné věci

„Kālāmové, jestliže vy sami víte, jaké věci [stavy] jsou prospěšné (dhammā kusalā), jaké věci nejsou hanebné (anavajjā), jaké věci moudří chválí (viññuppasatthā), jaké věci, jsou-li převzaty a konány, vedou k prospěchu (hitāya) a blahu (sukhāya), pak, Kālāmové, byste měli takové věci

převzít (upasampajja). Co myslíte, Kālāmové, když v člověku není chtivost (alobha), není nenávisť (adosa), není zaslepenost (amoha), je to pro jeho prospěch nebo neprospěch?“ „Pro jeho prospěch, Ctihodný pane.“

Avšak pro ty, jejichž mysl je schopna se rozvinout natolik, aby zahrnovala širší obzory naší existence, toto učení dané *Kālāmům* ukazuje přes své bezprostřední důsledky na samotné jádro Dhammy. Existují tři kořeny zla⁷, které by měly být dle Buddha prozkoumány, - chtivost, nenávisť a klam, které jsou důvody nesprávného chování nebo morálních poskvrn mysli.

V systému Buddhova učení jsou tyto nečistoty základními, kořenovými nečistotami, hlavními příčinami veškerého otroctví a utrpení. Na celou praxi Dhammy lze pohlížet jako na úkol vymýtit tyto zlé kořeny tím, že kultivujeme dokonalosti (*pāramī*), které poslouží jako jejich protijed nebo protilátka a tím je nepřipoutanost či nezaujatost (*anattā*), soucit a láska (*mettā*) a moudrost (*paññā*).

Rozprava ke *Kālāmům* se tedy nabízí jako příležitost k získání důvěry v Dhammu jako životaschopnou doktrínu vedoucí k osvobození. Rozprava začíná učením, které je okamžitě ověřitelné, jehož platnost si může kdokoli prověřit při dodržování morálních zásad, které následujeme až k jeho důsledkům, konkrétně k tomu, že nečistoty způsobují škodu a utrpení jak osobní, tak i sociální a jejich odstranění přináší mír a štěstí. Praktiky vyučované Buddhou jsou účinnými prostředky k dosažení odstranění těchto nečistot. Tím, že toto učení podrobíme osobní zkoušce pouze s prozatímní důvěrou v Buddha, jakožto osvobozeného člověka nakonec dospějeme k pevnější, zkušenostně zakotvené důvěře v osvobozující a očištnou moc Dhammy. Tato zvýšená důvěra v učení s sebou přináší prohloubení víry v Buddha jako učitele a to nám umožňuje přijímat na základě této důvěry principy, které Buddha učil a které jsou relevantní pro hledání probuzení, i když leží nad rámec našich vlastních schopností ověřování. To ve skutečnosti znamená získání správného názoru jako první článek Osmičlenné stezky.

„A když, Kālāmové, takový člověk, který není posedlý chtivostí, nenávisť ani zaslepeností, který není přemožen chtivostí, nenávisť ani zaslepeností a s myslí, která není zničena chtivostí, nenávisť ani zaslepeností, ani nezabíjí živé bytosti, ani nebere nedarované, ani nepáchá cizoložství, ani nemluví lži a nenavádí ostatní, aby se takto špatně chovali, bude to na dlouhou dobu příčinou jeho prospěchu a blaha?“ „Ano, Ctihodný pane.“

„Co myslíte, Kālāmové, jsou tyto věci prospěšné nebo neprospěšné?“ „Prospěšné, Ctihodný pane.“ „Jsou hanebné nebo nejsou hanebné?“ „Nějsou hanebné, Ctihodný pane.“ „Moudří je chválí nebo je moudří neschvalují?“ „Moudří je chválí, Ctihodný pane.“ „Převzaty a konány vedou tyto věci k prospěchu a blahu nebo ne? Či jak to ve skutečnosti je?“ „Převzaty a konány vedou tyto věci k prospěchu a blahu. Tak to skutečně je.“

7. **1. Chtivost či žádostivost** (*lobha* či *rāga*) tedy zahrnuje celou škálu „náklonností“ k předmětu od nejjemnějších projevů toužení až po nejhrubší formy egoismu. V A. III, 68 se praví, že chtivost vzniká kvůli nemoudrému uvážení přitažlivého předmětu a nenávisť kvůli nemoudrému uvážení odpudivého předmětu. **2. Nenávisť** (*dosa*) zase zahrnuje celou škálu odporu od nejjemnějších projevů otrávenosti až po nejhrubší formy nenávisť a zlosti. **3. Nevědomost** (*avijjā*) je synonymem zaslepenosti (*moha*; *mūla*). Je prvotním kořenem veškerého zla a utrpení ve světě, protože zastírá mentální zrak člověka a zabraňuje mu vidět skutečnou povahu věcí. Je to zaslepenost, která klame bytosti tím, že se jim život jeví jako stálý, šťastný, krásný a mající podstatu a zabraňuje jim vidět, že ve skutečnosti je vše pomíjivé, podléhající utrpení, bez „já“ a „moje“ a v základu nečisté (*vipallāsa*). Nevědomost je definována jako „neznalost čtyř pravd, totiž utrpení, jeho původu, jeho zániku a cesty vedoucí k jeho zániku“ (S. XII, 4).

Tady bych ráda zmínila, že částečně v reakci na dogmatické náboženství, částečně v podřízenosti vládnoucímu paradigmatu objektivních vědeckých poznatků, se stalo módou tvrdit odvoláváním se na *Kālāma suttu*, že Buddhovo učení upustilo od víry a formulovaných doktrín a vybízí nás, abychom přijímali pouze to, co můžeme osobně ověřit. Tato interpretace *sutty* však zapomíná, že rada, kterou Buddha dal *Kālāmūm*, byla podmíněna porozuměním, že ještě nejsou připraveni věřit v něj a v jeho učení; zapomíná se často také, že *sutta* vynechává právě z tohoto důvodu všechny zmínky o správném pohledu a o celé perspektivě, která se otevírá, když je získán správný názor.⁸ Místo toho nám tato rozprava nabízí nejrozumnější radu ohledně zdravého způsobu života.

Co tedy lze oprávněně tvrdit je, že ty aspekty Buddhova učení, které spadají do kompetence naší běžné zkušenosti, mohou být osobně potvrzeny v rámci přímé zkušenosti, a že toto potvrzení poskytuje pevný základ pro vložení víry do těch aspektů učení, které nutně přesahují naše běžné zkušenosti. Důvěra v Buddhovo učení⁹ se nikdy nepovažuje za cíl sám o sobě, ani za dostatečnou záruku osvobození, ale pouze jako výchozí bod pro rozvíjející se proces vnitřní transformace, který se naplní pomocí osobního vhledu, tedy přímou zkušeností. Aby však tento vhled mohl vykonávat skutečně osvobozující funkci, musí se odvíjet v kontextu přesného pochopení základních pravd týkajících se naší situace ve světě a v oblasti, kde je třeba hledat osvobození. Tyto pravdy nám Buddha předal ze svého hlubokého pochopení lidských podmínek. Přijmout je v důvěře po pečlivém uvážení znamená vydat se na cestu, která proměňuje víru na moudrost, důvěru v jistotu a vyvrcholuje osvobozením se od utrpení.

Praxe Dhammy nás učí, jak žít, ať už máme náročnou a útrpnou nebo radostnou práci. Praxe na nás klade mimořádné požadavky. Vyžaduje, abychom nic nebrali jako samozřejmost, abychom nic nepřijímali pouze na základě víry. Pokud cvičíme s pilností a poctivostí, pak musíme o sobě pochybovat; musíme zpochybnit naše nejzákladnější víry a přesvědčení, dokonce i ty, které můžeme mít o samotné Dhammě. Ze všech učení Buddha je *Kālāma sutta* jednou z mých oblíbených právě proto, že podporuje takové přísné zkoumání našich přesvědčení. Pokud by Buddhovo učení nebylo naplněno esencí této *sutty*, duchem dotazování, kritického zkoumání, jsem si docela jistá, že by neměla zejména v západních zemích takové uplatnění a nebyl by takový zájem o meditativní praxi.

„Proto, Kālāmové, bylo řečeno, nespolehejte na to, co jste slyšeli (anussavena), na tradici (paramparāya), na to, co se povídá (itikirāya), na to, co je dáno v písmech (pitakasampadāna), na logické uvažování (takkahetu), na přijímané 'pravdy' (nayahetu), na rozumné uvažování (ākāraparivittakkena), na přijetí názoru, který se shoduje s vašimi představami (ditthinijjhānakkhantiyā), na něčí přesvědčovací schopnosti (bhabbarūpatāya), na to, že asketa je váš učitel (samano).

⁸ *Dit̥ṭhi* - ‚názor‘ či ‚přesvědčení‘ (dosl. ‚vidění‘, od kořene *dis* - ‚vidět‘). Když není ve spojení s výrazem *sammā* (správný), odkazuje většinou k nesprávnému či neprospěšnému názoru a jen v několika málo případech ke správnému názoru, pochopení či vhledu. Neprospěšné či nesprávné názory (*micchā-dit̥ṭhi*) jsou prohlášeny za zcela zavrženíhodné, neboť jsou zdrojem špatných cílů a jednání a mohou člověka časem zavést do nehlubších propastí mravní zkázy, jak se uvádí v A. I, 22:

⁹ *Saddhā* - ‚důvěra‘. Důvěrou se míní především „důvěra v probuzení Dokonalého (Buddhy)“ (M. 53; A. V, 2) nebo důvěra v Trojí klenot (*ti-ra-tana*) projevovaná přijímáním trojího útočiště (*ti-saraṇa*). Důvěra však má být „odůvodněna a podložena poznáním“ (*ākāravatī saddhā dassanamūlikā*; M. 47). Důvěra (*saddhā*) je označována za zárodek (Sn. v. 77) všech prospěšných stavů, neboť podle komentářových výkladů naplňuje mysl otevřeností, jasností (*ookappana*, *pasāda*) a rozhodností (*adhimokkha*), kterých je zapotřebí na cestě k překonání (*pakkhandhana*) oceánu *saṃsāry* (srov. M. 122).

Proto, Kālāmové, jestliže vy sami víte, že tyto věci jsou prospěšné, že nejsou hanebné, že je moudří chválí, že jsou-li převzaty a konány, vedou k prospěchu a blahu, pak, Kālāmové, byste měli tyto věci převzít.“

Většina z nás v této zemi byla vychována bez náboženství a víry a vychovávali nás v tom, co by se dalo nazvat tradicí skepticismu. Co je pro nás velmi důležité, je kladení otázek. Věříme v nutnost kritického myšlení a to je nám také vštěpováno. A co je pro většinu z nás nejdůležitější je, že máme právo klást otázky na cokoli a na všechno. S tímto právem však přichází i odpovědnost. Pokud budeme zpochybňovat jednání druhých, musíme být také ochotni zpochybňovat své vlastní. Základní pochopení morálky a toho, že naše činy mají své následky, je nám po většině jasné. I když nepřijímáme *kammu*¹⁰ jako takovou, její příčinu a následek, tak je pro nás zřejmé, že jsou tu zákony každé jednotlivé země a pokud je porušujeme, přináší to pro nás negativní následky. Stejně tak jako pro ty, kteří zákony překrucují a porušují. Měli bychom dobře znát svá práva a bojovat za svobodu svou i druhých. Nemůžeme očekávat, že to za nás udělá někdo jiný. Svoboda je něco velmi křehkého a cenného a v tomto světě není samozřejmostí.

Kālāmové byli jak skeptičtí, tak také velmi zodpovědní. Měli velké zaujetí pro spirituální nauky, ale byli zaplaveni podobně jako my v dnešní době příliš velkou škálou učitelů a učením, kde každý učitel soutěžil o své publikum a navrhoval jinou filozofii nebo cestu. Jejich situace se tedy příliš nelišila od té naší. Jsme zaplaveni možnostmi: „Zajímá vás náboženství? A jaké? Buddhismus? Jakou příchut' byste chtěli? Tibetská? Dobře, máme tam asi deset příchutí. Theravāda? Už jste ji vyzkoušeli? Je to pro vás trochu příliš suché? Příliš mnoho řečí o utrpení a nestálosti? Možná byste raději Dzogchen, vrozenou dokonalost myslí. To zní mnohem lépe, ne? A mají barevnější oblečení.“ Většina dnešních učitelů meditace nejsou Asiaté a nejsou to ani mniši nebo mnišky; většinou nosí jen tepláky. A pak se dostaneme k Zenu, ten je krásný, klidný – všechny ty skvělé příběhy, které vás poučí a rozesmějí. Prázdnota se zdá být velkým útočištěm, kde můžeme zmizet od běžných starostí a alespoň na chvíli nic a nikoho neřešit.

Takže máme toto skvělé vířící duchovní tržiště se spoustou nabídek. Není divu, že mnoho z nás to považuje za matoucí. Stejně jako my, i *Kālāmové* byli zmatení. Šli k Buddhovi, aby vyslechli jeho názor.

Brahmavihāra – Čtyři vznešená dlení¹¹

Kālāmové, ušlechtilý žák (ariyasāvako), který se takto oprostil od žádostivosti (vigatābhijho), oprostil od zlo vůle (vigatabyāpādo), prodlévá bez zaslepení (asammūlho), s jasným chápáním (sampajāno) a uvědoměním (patissato):

1. S myslí naplněnou laskavostí (*mettā-sahagatena cetasā*)

První vznešený stav je *mettā*. V angličtině ani v češtině není vhodného výrazu k překladu tohoto slova. Překládá se obvykle jako dobrotivost, dobrá vůle, přátelství nebo milující

^{10.} *Kamma*: ‚jednání‘. Přesněji řečeno, tento výraz označuje prospěšné a neprospěšné záměry (*kusala* a *akusala cetanā*) a doprovodné mentální faktory, které zapříčiňují znovuzrození a utvářejí jeho kvalitu. Tyto kammické záměry (*kamma-cetanā*) se projevují jako prospěšné či neprospěšné jednání tělem (*kāya-kamma*), řečí (*vaci-kamma*) a myslí (*mano-kamma*). Buddhistický pojem *kamma* tedy v žádném případě neoznačuje následky jednání a už vůbec ne osud člověka nebo dokonce osud celého národa (tzv. ‚hromadnou *kammu*‘). To jsou mylné představy, které se rozšířily na Západě pod vlivem theosofie.

^{11.} Nārada Mahā thera: Buddha and his teaching

laskavost a definuje se jako přání štěstí všem bytostem bez výjimky. Znamená to, co zjemňuje lidskou mysl nebo stav opravdového přítele. Je definována jako upřímné přání blaha a ryzího štěstí pro všechny živé bytosti bez výjimky. Vysvětluje se rovněž jako přátelská dispozice, protože ryzí přítel si upřímně přeje blaho svého přítele. „Tak jako matka chrání své jediné dítě i v nebezpečí svého života, právě tak má člověk kultivovat bezmeznou dobrotivost ke všem živým bytostem,“ je radou Buddha.

Mettā není vášnivá láska matky ke svému dítěti, která se tu zdůrazňuje, ale upřímné přání ryzího blaha jejího dítěte. *Mettā* není ani smyslná láska, ani osobní afekt, neboť z obou nevyhnutelně tryská zármutek. *Mettā* není pouhé sousedství, neboť nečiní žádné rozdíly mezi sousedy a ostatními. *Mettā* není pouhé univerzální bratrství, neboť zahrnuje všechny živé bytosti včetně zvířat, naše menší bratry a sestry, které potřebují větší soucit, jelikož jsou bezmocní. *Mettā* není politické bratrství nebo rasové bratrství nebo národní bratrství nebo náboženské bratrství. Politické bratrství je ohraničeno pouze na ty, kdo sdílejí podobné politické názory, tak jako stranické bratrství demokratů, socialistů, komunistů atd. Rasové bratrství a národní bratrství jsou omezeny jen na příslušníky téže rasy a národa. *Mettā* je potřeba odlišovat od osobní lásky nebo běžné smyslné lásky. Osobní láska přináší připoutanost, strach a zármutek, nikoliv však *mettā*. Při pěstování milující laskavosti člověk nemá ignorovat sebe. *Mettā* má být šířena k sobě samému stejně jako k druhým. *Mettā* zahrnuje celý svět, včetně sebe. *Mettā* se šíří ke každé žijící bytosti a ztotožňuje se se všemi, aniž bychom činili rozdíl kasty, vyznání, barvy nebo pohlaví.

Mettā se pokouší rozbít všechny bariéry, které oddělují jednoho od druhého. Pro takového člověka neexistuje žádný vzdálený a blízký, žádný nepřítel nebo cizinec, žádný zrádce nebo nedotknutelný, jelikož univerzální láska uskutečňována prostřednictvím pochopení ustavila bratrství mezi všemi žijícími bytostmi. *Mettā* z nás dělá kultivované bytosti, vždy laskavé, přátelské a soucitné. „Nenávisti nezanikají nenávistmi: zanikají pouze láskou.“

Mettā nejen vede ke zdolání hněvu, ale zabraňuje nám vytvářet nenávistné myšlenky ke druhým. Ten, kdo pěstuje *mettā*, nikdy neuvažuje o ublížení druhým, ani nesnižuje nebo neodsuzuje druhé. Takový člověk ani nemá strach z druhých, ani strach nikomu nevštěpuje.

Jemný nepřímý nepřítel napadá *mettā* pod maskou přítele. Je jím **sobecká láska** (*pema*), neboť nestřežená *mettā* někdy může být napadena chtivostí. Tento nepřímý nepřítel připomíná člověka, který zdaleka číhá v lesích nebo kopcích, aby druhému ublížil. Zármutek pramení ze sobecké lásky, nikoliv z *mettā*.

Tato delikátní věc by neměla být pochopena špatně. Rodiče se jistě nemohou vyhnout tomu, aby nemilovali své děti a děti své rodiče, manželé své manželky a manželky své manžele. Taková láska je zcela přirozená. Svět nemůže existovat bez vzájemné lásky. Jádro věci, které je třeba si ujasnit je, že nesobecká *mettā* není synonymem s běžnou láskou. Dobrotivý postoj je hlavním rysem *mettā*. Ten, kdo pěstuje *mettā*, je neustále zainteresován v podporování blaha druhých. Nachází dobro a to krásné u všech, nízkost však u druhých nenachází.

2. S myslí naplněnou soucitem (*karuṇā-sahagatena cetasā*),

Druhá dobrá vlastnost, která povznáší člověka, je soucit (*karuṇā*). Je definována jako to, co způsobuje, že se mysl dobrého chvěje, když druzí podléhají utrpení nebo to, co rozptyluje utrpení druhých. Jejím hlavním rysem je přání odstranit strasti druhých. Srdce soucitných lidí jsou ještě jemnější než květiny. Nejsou a nemohou být spokojeni dokud neodstraní utrpení druhých. Občas dosahují hranice, že obětují svůj život, aby zmírnili

trápení druhých. Vyprávění *Vyāghri-jātaky*, v němž *bodhisatta* obětuje svůj život, aby zachránil hladovějící tygřici a její tygříky, lze uvést jako příklad.

Právě soucit nutí člověka, aby sloužil druhým s altruistickými motivy. Opravdu soucitný člověk žije nikoliv pro sebe, ale pro druhé. Hledá příležitosti, aby druhým posloužil, aniž by za to něco očekával, dokonce ani vděk. *Karuṇā* je aktivní soucit rozšířený na všechny vnímající bytosti. V ideálním případě je *karuṇā* kombinována s *paññā*¹² (moudrost). Theravádový mnich a učenec Nyānaponika thera řekl: „Je to soucit, který odstraňuje těžkou tyč, otevírá dveře svobody, činí úzké srdce široké jako svět. Soucit bere ze srdce bezvládnou váhu, paralyzující tíhu; dává křídla těm, kteří lpí na sobě samých.“

Kam soucit uprchnul? Svět dnes potřebuje soucitné muže a ženy, aby poslali násilí a krutost z tváře Země do vyhnanství. Soucit, je třeba říci, nespočívá v pouhém prolévání slz a podobně, neboť nepřímý nepřítel soucitu je **čirý zármutek** (*domanassa*).

Soucit zahrnuje všechny zármutekem stížené bytosti, zatímco dobrotivost (*mettā*) obepíná všechny živé bytosti, šťastné či zarmoucené.

3. S myslí naplněnou blahovůlí (*muditā-sahagatena cetasā*)

Třetí vznešená ctnost je *muditā*. Není to pouhá sympatie, ale účastná, soucitná či vnímavá radost, která vede ke zničení žárlivosti, jejího přímého nepřítele. Jedna pustošící síla, která ohrožuje naši celou konstituci, je žárlivost. Velmi často někteří lidé nemohou snést, když vidí nebo slyší o úspěšných výkonech druhých. Těší se z jejich neúspěchů, ale nemohou snést jejich úspěchy. Místo aby chválili a gratulovali úspěšným, pokoušejí se je zničit, odsoudit a znevažovat. V určitém směru se *muditā* týká více sebe než druhých, jelikož vede k odstranění žárlivosti, která člověka ničí. Na druhé straně *muditā* pomáhá i druhým, jelikož ten, kdo ji pěstuje, se nebude pokoušet brzdit pokrok a prospěch druhých.

Je docela snadné těšit se z úspěchu svých blízkých a milých, ale značně obtížné je činit tak při úspěchu svých protivníků. Jistě, většina to považuje nejen za obtížné a také se netěší a nemůže se těšit. Nacházejí potěšení, když mohou vytvořit jakoukoliv možnou překážku, která by zničila jejich protivníky. Zachází dokonce až k otrávení, ukřižování a úkladné vraždě dobrého a čestného člověka. *Muditā* je soucitnou nebo altruistickou radostí ze štěstí a úspěchu druhých. Pěstování *muditā* je nezbytným předpokladem pro rozvoj *mettā* a *karuṇā*. Hlavním rysem *muditā* je šťastný tichý souhlas s prosperitou a úspěchem druhého. **Smích apod. nejsou rysem *muditā*, jelikož veselost (*pahāsa*) je považována za jejího nepřímého nepřítele.** *Muditā* obepíná všechny prosperující bytosti a je gratulačním postojem jedince. Vede k vyloučení jakékoliv nelibosti vůči úspěšné osobě.

4. S myslí naplněnou vyrovnaností (*upekkhā-sahagatena cetasā*).

Upekkhā neboli vyrovnanost. Pálijský termín *upekkhā* se skládá z *upa*, což znamená spravedlivě, nestranně nebo správně (*yuttito*) a *ikkha*, vidět, rozeznat nebo nazírat. Etymologický význam termínu je rozeznat správně, nazírat pravdivě nebo dívat se nestranně, tj. bez připoutání nebo averze, bez přízně či nepřízně. Jako tomu je s prvními třemi dobrými vlastnostmi, tak i *upekkhā* má za svého přímého nepřítele vášeň (*rāga*) a za svého nepřímého nepřítele **nečitelnost a neinteligentní indiferentnost.**

Upekkhā překonává lpění a odpor. Nestranný postoj je jejím hlavním rysem. Ten, kdo pěstuje duševní vyrovnanost, není ani přitahován žádoucími objekty, ani nemá odpor

¹² *Paññā*: ‚poznání‘ či ‚moudrost‘ (vhled, pochopení). S ohledem na podmínku vzniku se rozlišují tři druhy poznání: poznání založené na přemýšlení (*cintā-mayā-paññā*), poznání založené na učení se (*suta-mayā-paññā*) a poznání založené na rozvoji mysli (*bhāvanā-mayā-paññā*); viz D. 33.

k nežádoucím objektům. Jeho postoj k hříšníkovi i svatému bude tentýž, neboť nečiní žádných rozdílů.

Co je tedy dobré si uvědomit je, že tohoto termínu není užito ve smyslu lhostejnosti nebo neutrálního pocíťování, jak se často mylně mnozí domnívají. *Upekkhā* z nás nedělá necitlivé stroje, kterým je lhostejný život kolem nás a přestali být empatictí a soucitní k druhým. Jedná se o mentální vyrovnanost, vybalancovanost mysli a prožívání. Člověk, který pěstuje *upekkhā*, vyměřuje spravedlnost ke všem, aniž by byl ovlivněn přáním (*chanda*), nenávistí (*dosa*), strachem (*bhaya*) a zaslepeností (*moha*).

Z uvedených vznešených kvalit lze vidět, že taková praxe je ve své úplnosti životem pevné disciplíny, odříkání, sebeobětování, jasného uvědomování¹³, hlubokého vhledu¹⁴, energie, odpouštění, pravdivosti, rozhodnosti, bezmezná lásky a dokonalé mentální rovnováhy. Podceňování, přehlížení a urážky jsou běžným údělem lidstva. Stejně tomu je s chválou a hanou, ztrátou a ziskem, bolestí a štěstím. Svět je tak vytvářen, že dobří a čestní podléhají často nespravedlivé kritice a napadení. Je hrdinné udržovat si za takových okolností vyrovnanou mysl.

Mezi všemi takovými změnami života se snažíme být nepohnutí a pevní jako skála a pěstujeme tuto dokonalou mentální vyrovnanost. Ve zkratce můžeme říci, že *upekkhā* je mysl v rovnováze, bez diskriminace a zakořeněná ve vhledu. Tato rovnováha není lhostejnost, ale aktivní pozornost. Protože má kořeny ve vhledu, není nevyvážená vášní přitažlivostí a averzí.

Ztráta a zisk, sláva a neúspěch, chvála a hana, bolest a štěstí je osm světských podmínek, které postihují veškeré lidstvo. Většina lidí je rozrušena, když je postihnou takové příznivé nebo nepříznivé stavy. Člověk je v povznesené náladě, když je pochválen, a deprimován, když je pohaněn a když ho pomlouvají. Nebyl na světě žádný náboženský učitel, který by byl tak těžce kritizován, na kterého by tak útočili, kterého by tak uráželi a pomlouvali, jako byl Buddha a žádný ještě tak vysoce chválen, uctíván a ctěn jako Buddha.

A jak Buddha říká: „V době štěstí i nepřízně osudu, uprostřed chvály i hany je vyrovnan. Jako lev se nechvěje při žádném zvuku, není rozrušen jedovatými šípy jazyku neдрženými na uzdě. Jako vítr, který neulpí na okách sítě, nenachytá se na iluzorní požitky tohoto měnicího se světa. Jako lotos, který je neposkvřen blátem, z něhož povstává, žije nezasažen pokušeními světa, vždy klidný, vyrovnaný a mírný. Jako žádné vlny neničí ticho hloubek oceánu, má být jeho mysl nevyvedena z klidu.“ *Mettā* zahrnuje všechny bytosti, *karuṇā* zahrnuje všechny trpící, *muditā* zahrnuje prosperující a *upekkhā* zahrnuje dobré i špatné, milované i nemilované, příjemné i nepříjemné.

„Proniká a naplňuje jednu světovou stranu, stejně tak i druhou, třetí a čtvrtou, stejně tak i oblasti nahoře, dole, napříč a všude. Takto proniká a naplňuje celý svět ve všech směrech myslí naplněnou laskavostí, myslí naplněnou soucitem, myslí naplněnou blahovůlí, myslí naplněnou vyrovnaností, myslí rozšířenou (vipulena), zmohutnělou (mahaggatena), nezměrnou (appamānena), prostou záští (averena), prostou zlo vůle (abyāpajjhena).“

¹³ *Sampajañña*: ‚jasné uvědomění‘. Tento pojem se často vyskytuje ve spojení s pojmem *sati*. Podle komentářů existují čtyři druhy jasněho uvědomění: 1. jasné uvědomění si účelu, 2. jasné uvědomění si vhodnosti (prostředků), 3. jasné uvědomění si oblasti (prožívání, resp. meditace), 4. jasné uvědomění si nezaslepenosti (v jednání). Podrobné vysvětlení se uvádí v komentáři k *Satipatthāna-suttě*.

¹⁴ *Vipassanā*: ‚vhled‘ je pronikavým poznáním na základě vlastní meditační zkušenosti s pomíjivostí, neuspokojivostí a neosobností všech existujících tělesných i mentálních jevů. Právě vhled vede k uskutečnění nadsvětských stavů svatosti a ke konečnému osvobození.

Buddha dále vysvětluje, že „ušlechtilý žák oproštěný od žádostivosti a zlovůle, neochvějný“ přebývá v celém světě s bezmeznou milující laskavostí, soucitem, blahovůlí, či vděčnou radostí a vyrovnaností. Takto očištěný od nenávisti a zloby si užívá tady a teď čtyři „vznešená dlení“ - lásku, soucit, spoluradost a vyrovnanost.

Cattāro assāsā – Čtyři jistoty

„Kālāmové, ušlechtilý žák, který má mysl prostou zášti (averacitto), mysl prostou zlovůle (abyāpajjhacitto), mysl neznečištěnou (asamkilitthacitto), mysl očištěnou (visuddhacitto), je tím, kdo nalézá již zde a nyní čtyři útěchy [jistoty] (cattāro assāsā).

1. *‘ Jestliže existuje onen svět [po smrti] (para loka), jestliže existují plody a následky (phala vipāka) dobrých a špatných činů, pak po rozpadu těla, po smrti, budu zrozen na šťastném místě (sugati), v nebeském světě (sagga loka).’ To je první útěcha, kterou nalézá.*

2. *‘ Jestliže neexistuje onen svět [po smrti], jestliže neexistují plody a následky dobrých a špatných činů, přece se udržuji již zde a nyní prostý zášti, prostý zlovůle, bezstarostný (anīgha) a šťastný (sukhī).’ To je druhá útěcha, kterou nalézá.*

3. *‘ Jestliže zlo (pāpa) dopadá na svého původce, já však nekonám zlé činy, jak by mě mohlo postihnout zlo?’ To je třetí útěcha, kterou nalézá.*

4. *‘ Jestliže zlo nedopadá na svého původce, tak i v tomto případě jsem očištěn.’ To je čtvrtá útěcha, kterou nalézá.”*

„Vskutku je to tak, Ctihodný pane, ušlechtilý žák, který má mysl prostou zášti, prostou zlovůle, mysl neznečištěnou, mysl očištěnou je tím, kdo nalézá již zde a nyní tyto čtyři útěchy.“

Pokud tedy dojde k posmrtnému životu a *kammický* výsledek se naplní, následuje pro nás příjemné znovuzrození, zatímco pokud žádné znovuzrození neexistuje, žijeme stále šťastně teď a tady. Pokud výsledky zlých činů postihnou zločince, ale on nepáchá zlé činy, pak ho nepostihne žádné zlo a pokud zlé výsledky nepostihnou zločince, pak je očištěn.

Jaká je tedy zkouška pravdy? Buddha nabízí jednoduchý vzorec. Otestujte věci z hlediska příčiny a následku. Mělo by být upuštěno od všeho, co je nezpůsobivé a vede ke škodě, je zhoubné a neprospěšné (*akusalā*). Měli bychom usilovat o cokoli, co je dovedné, prospěšné (*kusala*) a vede ke štěstí a míru. **Provádějte test prospěšnosti u všech učení, u všech svých činností.**

Kam vás toto učení vede? Pohybujte vás to směrem, který je moudrý a laskavý? Jeden rychlý test však nestačí. Musíte zkoumání věcí udržovat, aby citlivost a moudrost narůstala čím dál více s praxí. Když jste odvedli těžkou práci s kladením si otázek, můžete se sami rozhodnout, zda stojí za to následovat nějaké učení, názor nebo učitele. A zároveň jste se také naučili, jak dovedně žít. Buddhovo učení přináší radost a energii, která nás nabádá prozkoumávat věci ještě hlouběji.

Závěr

„Výborně, ctěný Gotamo, výborně! Jako kdyby někdo převrácené postavil, skryté odhalil, bloudícímu cestu ukázal či do temnoty lampu vnesl, aby kdo má oči, tvary uviděl, právě tak Vznešený vysvětlil Dhammu mnoha způsoby. My se též obracíme ke ctěnému Gotamovi, k Dhammě a k obci mnichů jako ke svému útočišti. Nechť nás ctěný Gotama považuje za laické stoupence, kteří u něj našli útočiště, ode dneška až do konce života.“

Tímto *Kālāmové* vyjádřili uznání Buddhově rozpravě a přijali útočiště u Trojího klenotu. Když přijímáme útočiště u Trojího klenotu znamená to, že vyjadřujeme důvěru k Buddhovi, Dhammě a Saṅge a přijímáme u nich ochranu. Tímto se stáváme následovníky Buddhova učení. V jazyce *pāli* to recitujeme následovně:

Buddhaṃ saraṇaṃ gacchāmi – přijímám útočiště v Buddhovi.
Dhammaṃ saraṇaṃ gacchāmi – přijímám útočiště v Dhammě.
Saṅghaṃ saraṇaṃ gacchāmi – přijímám útočiště v Saṅge.

Kéž jsou všechny bytosti šťastny.
Bhikkhunī Visuddhi

Editace a výklad sutty: Bhikkhunī Visuddhi
Korekce: Barbora Ondrová Glombová

Zdroje: Buddha and his teaching: Nārada Mahā thera; Buddhistický slovník: Nyānatiloka thera; The Buddha's Charter of Free Inquiry: Soma thera, Sutta Central; AN 3.65. Š. Chromovský